Gimimo metrikai rodo, kad generolo Povilo Plechavičiaus 130-osios gimimo metinės – šiemet

Virgilijus LUKOŠIUS

Klaidingos datos

Gražiai generolo Povilo Plechavičiaus (1890–1973) gimimo 130-ųjų metinių sukaktis 2020-aisiais buvo paminėta jo gimtojo Mažeikių rajono Sedos miestelyje. Šio jubiliejaus proga Kauno rajone pasodinta simbolinė 7 tūkstančių ąžuoliukų giria. Istorikai tais metais paskelbė ir naujų publikacijų apie generolo gyvenimą, karinius žygius. Pernai nebuvo užmirštas ir generolo 135-asis gimtadienis, nors jis ir gerokai kukliau paminėtas.

Pastaraisiais metais keliuose žurnaluose išspausdintuose straipsniuose, internetinėse svetainėse voruta.lt bei Alkas.lt pateikta nemažai naujų duomenų apie P. Plechavičių, nes buvo rasta su juo susijusių svarbių dokumentų, išsiaiškinta, kokia yra tikroji jo gimimo data. Bent jau iki šio rudens į tai nesureaguota tikslinant duomenis, pateiktus elektroninėje „Visuotinės lietuvių enciklopedijos“ (VLE) https://www.vle.lt/ versijoje, taip pat ir „Vikipedijos. Laisvosios enciklopedijos“ portale https://lt.wikipedia.org/wiki/, kuriame informacija viešinama lietuvių ir kai kuriomis kitomis kalbomis. Daugelis kitų internetinių portalų, svetainių, išskyrus Mažeikių krašto enciklopediją https://mke.lt/, taip pat anksčiau paviešintų duomenų nepakoregavo ir vis dar skelbia, kad P. Plechavičius gimė 1890 m. vasario 1dieną. Teisingai nurodoma tik gimimo vieta – Bukančiai arba Bukančių akalica (bajorkaimis). Tada ši vietovė priklausė Telšių apskrities Židikų valsčiui, vėliau, „Smetonos laikais“, – Mažeikių apskričiai, o dabar – Mažeikių rajono Židikų seniūnijai.

Nestebina, kad neteisinga generolo gimimo data vis dar yra nurodoma įvairiose Lietuvos vietose jo atminimui skirtuose paminkluose bei atminimo lentose, taip pat ir Šv. Kazimiero lietuvių katalikų kapinėse Čikagoje (JAV), nes užrašuose ant paminklų informaciją pakeisti yra gana sudėtinga. O be to. Kaip tą gimimo datą užraše pradėsi keisti, jei jos nepatikslino VLE, kuri lietuviams ir visiems, kas domisi Lietuva, yra pagrindinis lituanistikos šaltinis.

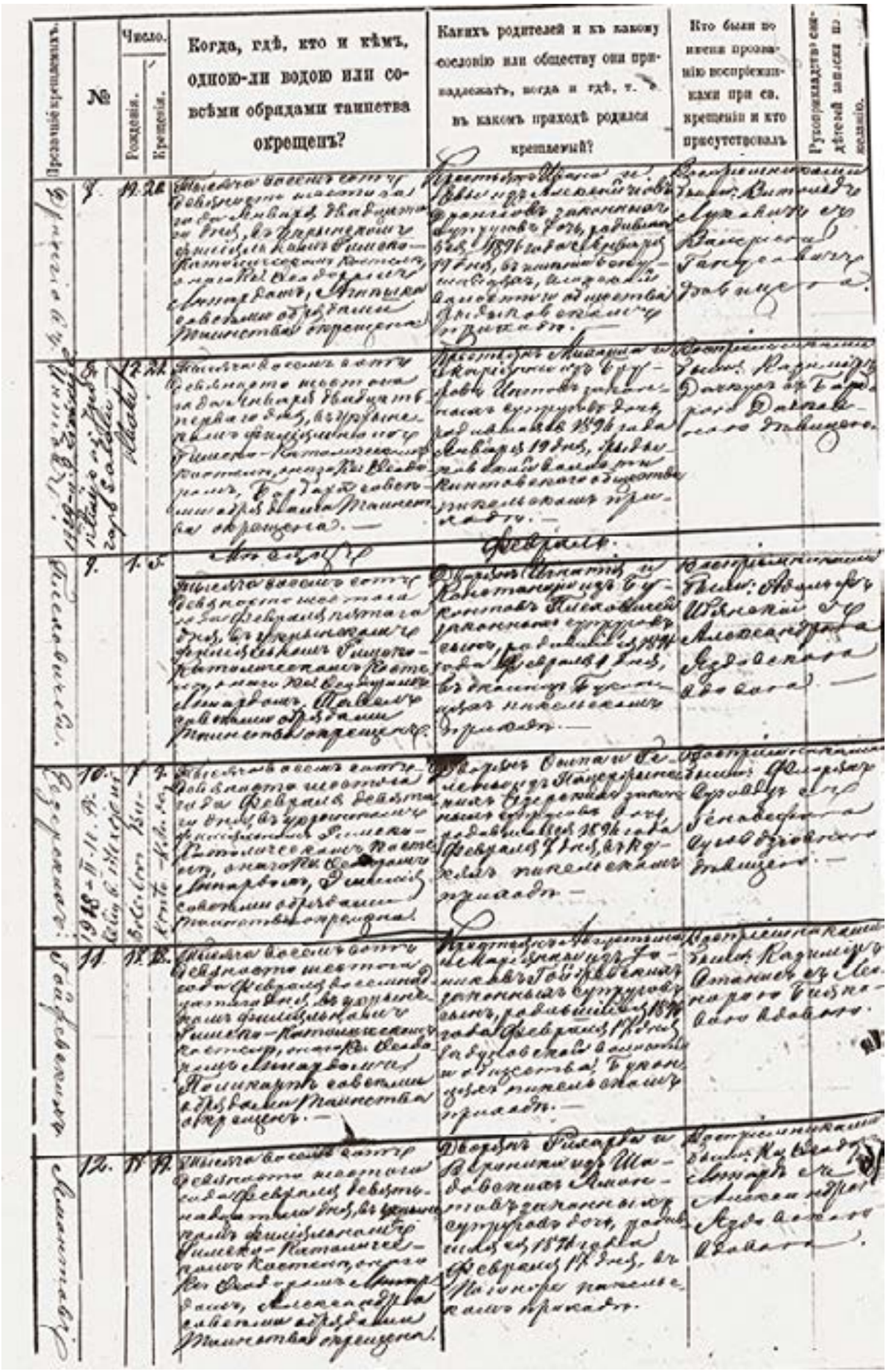
Povilas Plechavičius su žmona Irena Grinberg 1919 m. Nuotrauka iš E-kinas, Šiaulių apskr. archyvas (ŠAA), Nr. A029-P043

Šios enciklopedijos elektroninėje versijoje internete, kaip ir daugelyje kitų internetinių leidinių, vis dar skelbiama ir tai, kad P. Plechavičius 1911 m. Maskvoje baigė Komercijos institutą... Viešinama ir daugiau neteisingos informacijos. Ją būtina patikslinti. Kai tokia situacija, akys krypsta į Generolo Povilo Plechavičiaus atminties išsaugojimo labdaros ir paramos fondą – tikimasi, jog jis imsis iniciatyvos ir pasirūpins, kad klaidos būtų ištaisytos.

Tikroji P. Plechavičiaus gimimo data

Dabartinėje Mažeikių rajono teritorijoje veikiančios Ukrinų Šv. Antano Paduviečio bažnyčios gimimo metrikai liudija, jog generolas P. Plechavičius gimė 1896 metais. Jo krikšto įraše nurodoma (pateikiame vertimą iš rusų į lietuvių kalbą): „*1896 m. vasario 5 d. Ukrinų filijinėje bažnyčioje kunigas Teodoras Linardas su visomis sakramento apeigomis pakrikštijo kūdikį vardu Povilas, gimusį tų pačių metų vasario 1 d. bajorų Ignoto ir Konstancijos*

(Nukelta į 26 p.)

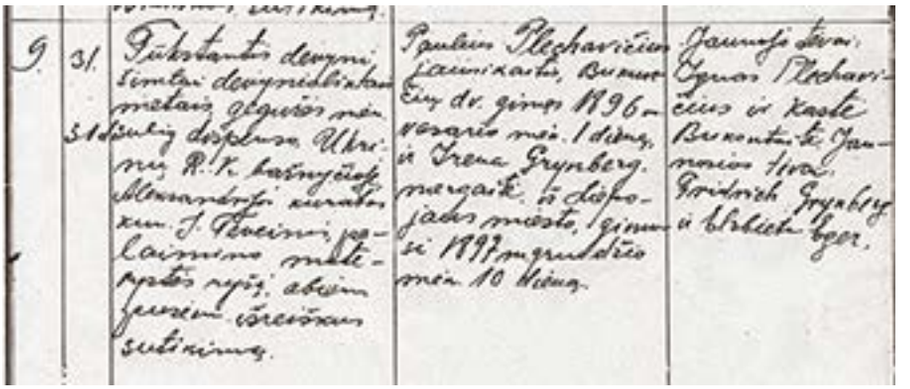
Ukrinų filijinės bažnyčios krikšto metrikų knygos puslapis, kuriame yra 1896 m. vasario 5 d. įrašas apie Povilo Plechavčiaus gimimą ir krikštą

iš Bukontų (t. y. Bukontaitės) Plechavičių šeimoje Bukončių akalicoje (bajorkaimyje) Pikelių parapijoje. Krikštatėviai Adolfas Ibianskis ir našlė Aleksandra Jazdauskienė (Jazdovska).“

Socialiniuose tinkluose ir kai kuriose internetinėse svetainėse teko perskaityti įvairių minčių šia tema, tarp jų ir tokių, kad tai gali būti suklastota ar netikslu. Keltos įvairios versijos, net sąmokslo teorijos, pvz., kad P. Plechavičius gali būti nesantuokinis bajoraitės Konstancijos Bukontaitės sūnaus arba kad jis buvo pamestinukas, kad jį I. ir K. Plechavičiai įsivaikino. Kai kurie autoriai pažymėdavo, kad P. Plechavičius, būdamas vos penkerių metų amžiaus, negalėjo 1911m. baigti instituto Maskvoje, kaip tai buvo skelbiama iki šiol.

Istorija liudija, kad yra pasitaikę nemažai atvejų, kai gimimo ar mirties metrikai vėliau buvo koreguojami, tačiau generolo P.Plechavičiaus atveju tokiems įtarimams pagrindo nėra, nes metrikų knygoje įrašas apie jo gimimą niekuo neišsiskiria nuo kitų tame pačiame puslapyje esančių įrašų, o ir pakoregavimų jame nėra. Jei vis dėlto sakytume, kad įrašas buvo koreguotas, tai neaišku, kaip tai padaryta ir kodėl. Tais laikais suklastoti bažnytinį gimimo ir krikšto įrašą būdavo sudėtinga, nes tai buvo pagrindinis oficialus dokumentas žmogaus gyvenime.

Šalia Bukančių esanti Ukrinų bažnytėlė Plechavičiams buvo svarbi ir brangi. Joje tuokėsi ne tik Povilo tėvai, bet ir 1919 m. pats Povilas su Irena Grinberg iš Liepojos, tik jo santuoka įregistruota dabartinės Skuodo rajono Aleksandrijos Nukry-

P. Plechavičiaus ir I. Grinberg santuokos metrika, LVIA, f. 669, ap. 22, b.2 04, l. 3, įr. Nr. 9

žiuotojo Jėzaus bažnyčios Santuokų registracijos knygoje. Toje pačioje Ukrinų bažnytėlėje 1997 m. buvo pakrikštytas ir Povilo tragiškos lemties brolis – pulkininkas Aleksandras Plechavičius (1897–1942), kurio gimimo data įvairiuose leidiniuose taip pat yra nurodoma skirtingai ir dažnai neteisingai, kaip kad ir jo motinos, kai kurių kitų Plechavičių šeimos vaikų gimimo, tėvų vestuvių ir kt. datos.

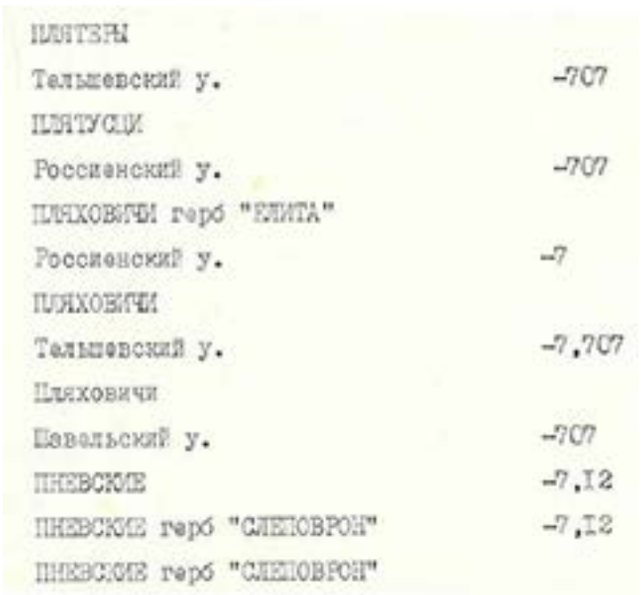
P. Plechavičiaus byloje, saugomame vadinamajame Arolseno archyve Vokietijoje (Tarptautinis nacių persekiojimo centras), kur yra sukaupti dokumentai apie Povilą nuo to laiko, kai jis atsidūrė DP (angl. *displaced persons* arba vadinamųjų dipukų) stovyklose iki jo ir šeimos persikėlimo į JAV, taip pat yra nurodyta tų pačių gyvenimo įvykių skirtingų datų. Internetinėje platformoje *Family Search*, kur pateikta daug Plechavičių šeimos imigracijos, natūralizacijos, surašymų, socialinių programų Jungtinėse Amerikos Valstijose duomenų, ne tik Povilo, bet ir kitų jo šeimos narių gimimo bei kai kurios kitos tų pačių gyvenimo įvykių datos taip yra pateikiamos skirtingai.

Generolo P. Plechavičiaus vienoje iš anksčiausiai rašytų biografijų vėlgi randame datų ir įvykių, kurie įvairiai interpretuojami bei ne visada yra tikslūs. Pavyzdžiui, rašant apie tai, kur Povilas su broliu Aleksandru ir seserimi Modesta mokėsi, pas ką Povilas gyveno mokydamasis Min-

(Nukelta į 28 p.)

Igno Plechavičiaus ir Konstancijos Bukontaitės santuokos metrika, LVIA, f. 1454, ap. 1, b. 10, l. 28, įr. Nr. 17

ПЛЯТЭРЫ
Тельшевский у. -7Ю7
ПЛЯТУСЦИ
Россиенский у. -7Ю7
ПЛЯХОВИЧИ герб "ЕЛИТА"
Россиенский у. -7
ПЛЯХОВИЧИ
Тельшевский у. -7,7Ю7
Пляховичи
Поневежский у. -7Ю7
ПНЕВСКИЕ -7,I2
ПНЕВСКИЕ герб "СЛЕПОВРОН" -7,I2
ПНЕВСКИЕ герб "СЛЕПОВРОН"

„Vilniaus gubernijos bajorų deputatų susirinkimo“ vardinės rodyklės fragmentas, f. 391, ap. 6, vardinė rodyklė t. 5, p. 671

taujoje (dabar Jelgava), ar tikrai Povilas 1908 m. baigė gimnaziją Maskvoje, o 1911m. ten pat Komercijos institutą, kuriame tada mokslas tęsdavosi 4 metus, kada Povilas baigė Orenburgo karo mokyklą ir kiek laiko joje mokėsi, kada jis tapo Rusijos carinės kariuomenės karininku, kokius apdovanojimus ten yra gavęs ir t. t.

Kai kuriuos atsakymus galima rasti P. Plechavičiaus asmens byloje, saugomoje Lietuvos centriniame valstybės archyve (LCVA) – fondas Nr. 930, apyrašas Nr. 2, byla Nr. 93a bei poroje jau paskelbtų svarbesnių straipsnių: „Generolo Povilo Plechavičiaus gimimo ir kitų datų mįslės“ (žurnalas „Voruta“, 2025 m., Nr. 3); „Kada gimė generolas Povilas Plechavičius ir kas buvo jo protėviai“ (2025 m. žurnalas „Genealogija“, Nr. 5).

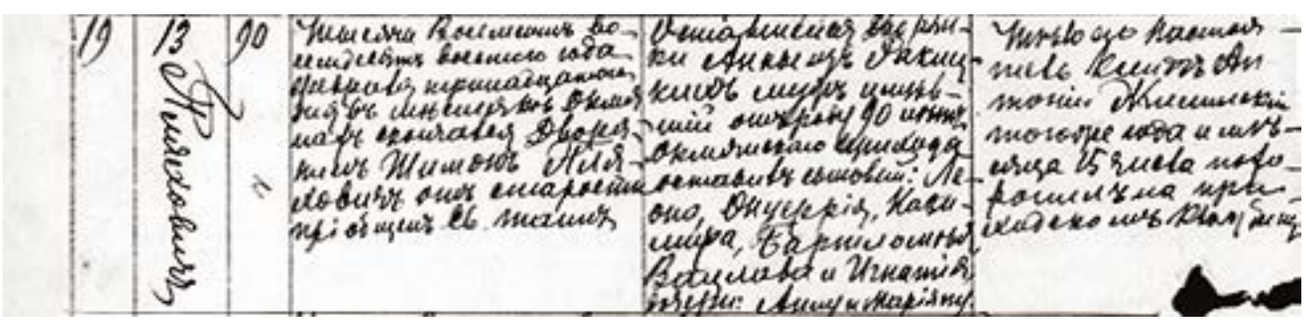
Žemaičių bajorų Plechavičių kilmė

Iki šiol daug kur skelbiamose P. Plechavičiaus biografijose už akių kliūva netikslumas, susijęs ir su jo kilme. Yra rašoma, kad Povilo motina Konstancija Bukontaitė buvo bajoraitė, o tėvas Ignas Plechavičius – sumanus ūkininkas. Dėl motinos Konstancijos kilmės niekam abejonių nekyla. Bukontai – sena žemaičių bajorų giminė, kilusi iš centrinės Žemaitijos dalies – senojo Karklėnų valsčiaus. Šią giminę primena dabartiniame Kelmės rajone tarp Pagirgždūčio piliakalnio ir Kražantės upės išlikęs Bukantiškės kaimas. Einant laikui Bukontai po truputį keliavo link šiaurinės kuršiškos Žemaitijos dalies – iki Bukančių bajorkaimio, tapusio garsiųjų brolių Plechavičių gimtine. Juos primena ir renovuotame, atstatytame Bukantės dvarelyje (Plungės r.) dabar veikiantis Žemaitės memorialinis muziejus.

Konstancijos tėvas Jonas Bukontas buvo vedęs Juliją Tiškutę, kilusią iš Ukrinų. Bajorai Tiškos senovėje į Žemaitiją buvo atsikėlę iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rytinio slaviško krašto.

Konstancija su Akmenės parapijiečiu Ignu Plechavičiumi susituokė 1893 m. Bukončiuose, jų santuoka įregistruota Pikelių bažnyčioje. Santuokos įraše nurodyta, kad tiek abu jaunieji, tiek jų tėvai yra bajorų kilmės. Kodėl iki šiol buvo rašoma, kad Plechavičiai buvo valstietiškos kilmės, nėra galutinai aišku, tačiau yra pagrindo manyti, kad tai lėmė tarpukario Lietuvos situacija.

Kai po Pirmojo pasaulinio karo vykusių Nepriklausomybės kovų ir susiklosčius palankioms aplinkybėms susikūrė nepriklausoma Lietuvos valstybė, luomus panaikino, vykstant Žemės reformai, didelių dvarų žemės buvo apkarpytos, dalis jų išdalinta savanoriams. Tais laikais bajorų titulas įgavo neigiamą atspalvį. Karinę karjerą pasirinkusiems broliams Plechavičiams viešinti informaciją, kad jie yra kilę iš bajorų, nebuvo naudinga. Matyt tada ir įsitvirtino nuostata, kad Plechavičių tėvas – buvęs ūkininkas, o sovietmečiu niekas į P. Plechavičiaus kilmės klausimą nesigilino. Na o iš tikrųjų tiek ge-

Generolo Povilo Plechavičiaus senelio Simono Plechavičiaus mirties metrika, LVIA, f. 1380, ap. 1, b. 5, l. 64

— 2028 —

Respublikos Prezidento aktai.

Pasirėmęs Pasižymėjusiems asmenims ar jų šeimoms pensijų įstatymu ir Ministerio Pirmininko teikimu (1929 m. balandžio mėn. 8 d. Nr. 282), paskiriu atsargos generolui leitenantui Povilui Plechavičiui pensiją po 1000 litų mėnesiui nuo 1929 m. vasario mėn. 15 dienos ligi gyvos galvos.

Kaunas, 1929 m. balandžio mėn. 12 d.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.

Prof. A. Voldemaras
Ministeris Pirmininkas.

Lietuvos Respublikos Prezidento A. Smetonos ir ministro pirmininko A. Voldemaro patvirtintas aktas išleidžiant generolą leitenantą P. Plechavičių į pensiją, „Vyriausybės žinios“, 1929 m. birželio 7 d., Nr. 302, p. 8

nerolo tėvas Ignas (Ignotas), tiek senelis Simonas, prosenelis Tomas buvo kilę iš bajorų luomo.

Ignas Plechavičius gimė 1852 m. Raudėnų parapijos Vosbučių kaime, Simonas Plechavičius – 1807 m. Papilės parapijos Pavenčiuose, mirė 1888m. Akmenėje. Jo žmona buvo Ona Rokickytė.

Na o Tomo Plechavičiaus žmona buvo Jagvyga Kulvinskytė. Bajoraitės buvo tiek Simono, tiek ir Tomo Plechavičių žmonos: Jadvyga Kulvinskytė kilusi iš nuo Kulvos prie Jonavos gyvenusių bajorų Kulvinskų giminės, o Ona Rokickytė – iš bajorų Rokickių giminės, į Žemaitiją atvykusios iš Lenkijos.

XIX a. tiesioginiai Povilo ir Aleksandro Plechavičių protėviai savo žemės, tikėtina, nebeturėjo – jie buvo bežemiai smulkieji bajorai, nors to amžiaus pirmoje pusėje sudarytuose bajorų, turinčių nekilnojamąjį turtą su valstiečiais, sąrašuose yra nurodytas Šiaulių apskrityje gyvenęs Plechavičius Silvestras, sūnus Jono, o Telšių apskrityje – Plechavičius Petras, sūnus Stepono (LVIA, f. 391, ap. 6, b. 707, p. 42 ir 301). To amžiaus pabaigoje (1881 m. ir 1889 m.) sudarytuose abėcėliniuose Rusijos imperijos žemvaldžių sąrašuose Plechavičių pavardė nebeaptinkama.

Tai, kad Plechavičiai buvo bajorai, matyti ir iš įrašų Lietuvos valstybiniame istorijos archyve (LVIA) esančiuose vadinamuosiuose bajoriškuose fonduose. „1798–1817 metų Vilniaus gubernijos bajoriškų giminių abėcėlinę rodyklėje“ yra nurodyti bajorų šeimų herbai ir apskritys. Čia matome, kad 1804 m. kovo 24 d. yra įrašyti bajorystę patvirtinę Raseinių apskrities Jelitos herbo Plechavičiai (LVIA, f. 391, ap. 6, b. 7, p. 105). Fonde Nr.

SAVANORIŲ MEDALIU APDOVANOJIMO

Liudymas.

Povilo Plechavičiaus apdovanojimo Lietuvos savanorio medaliu liudijimas, saugomas jo asmens byloje, LCVA, f. 930, ap. 2, b. 93a, l. 19

789 yra ir kiek vėlesnis įrašas apie Kauno gubernijos bajorus Plechavičius.

Išvados:

Povilo Plechavičiaus atminimo ženklų randame ne tik jo tėviškėje Bukančiuose. Apie jo jaunystės metų kovas už Lietuvos nepriklausomybę gimtosios Žemaitijos Sedos, Mažeikių, Telšių apylinkėse liudija išlikę istoriniai dokumentai ir žmonių prisiminimai. Dokumentuose užfiksuota oficiali informacija ir apie šio generolo vėlesnę karinę tarnybą laikinojoje Lietuvos sostinėje Kaune. Jį mena ir kai kurie išlikę pastatai Čiuteliuose (Radviliškio rajonas prie Polekėlės (anksčiau vadinta Daujotava). Ten 120 ha ūkyje, buvusiame prie Radviliškio–Tilžės (dabar Sovetskas) geležinkelio ir Tyrulių pelkių, generolas po to, kai jį išleido į pensiją, įsikūrė ir gyveno iki pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Reikia laiko. Pažiūrėsime. O gal pats DI, arba kaip dabar reikia sakyti „superintelektas“, tai ir padarys?